

Věc C-230/24

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

26. března 2024

Předkládající soud:

Juzgado de Primera Instancia n.º 8 de A Coruña (Španělsko)

Datum předkládacího rozhodnutí:

12. března 2024

Žalobkyně:

MF

Žalovaná:

Banco Santander, S. A.

Předmět původního řízení

Žaloba, kterou se spotřebitelka domáhá vrácení částek zaplacených bance bez právního důvodu v důsledku zneužívajícího ujednání.

Předmět a právní základ předběžné otázky

Řízení o předběžné otázce – Ochrana spotřebitele – Směrnice 93/13/EHS – Články 6 a 7 – Spotřebitelské smlouvy – Zneužívající ujednání – Ujednání ukládající spotřebiteli povinnost nést veškeré náklady na zřízení zástavního práva k nemovitosti – Účinky prohlášení neplatnosti uvedených ujednání – Zásada rovnocennosti – Možnost uznat nepromlčitelnost žaloby na určení neplatnosti a současně stanovit lhůtu pro podání žaloby na vrácení částek zaplacených bez právního důvodu podle tohoto ujednání

Předběžná otázka

Je v rozporu se směrnici Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 a se zásadou rovnocennosti využití možnosti oddělit neplatnost z důvodu zneužívající povahy ujednání od restitučních účinků, a to při současném zachování nepromlčitelnosti neplatnosti a promlčitelnosti možnosti podat restituční žalobu, když ve španělském vnitrostátním právu neexistuje žádné pravidlo nebo judikatura, které by tuto možnost uplatňovaly na jiné právní vztahy?

Uplatňovaná ustanovení unijního práva

Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288, oprava Úř. věst. 2016, L 303, s. 26)

Článek 3 odst. 1: „Smluvní ujednání, které nebylo individuálně sjednáno, je považováno za zneužívající, jestliže v rozporu s požadavkem poctivosti způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele.“

Článek 4 odst. 1: „Aniž je dotčen článek 7, posuzuje se zneužívající povaha smluvního ujednání s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s ohledem na všechny okolnosti v době uzavření smlouvy, které provázely její uzavření, a na všechna ostatní ujednání smlouvy nebo jiné smlouvy, ze kterých vychází.“

Článek 6 odst. 1: „Členské státy stanoví, že zneužívající ujednání použitá ve smlouvě uzavřené prodávajícím nebo poskytovatelem se **spotřebitelem** nejsou podle jejich vnitrostátních právních předpisů pro spotřebitele závazná [...]“.

Článek 7 odst. 1: „Členské státy zajistí, aby v zájmu spotřebitelů a soutěžitelů byly k dispozici odpovídající a účinné prostředky zabraňující dalšímu používání zneužívajících ujednání ve smlouvách, které uzavírají prodávající nebo poskytovatelé se spotřebiteli.“

Rozsudky Soudního dvora uvedené v odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce.

Uplatňovaná ustanovení vnitrostátního práva

A) *Pokud jde o neúčinnost zneužívajících ujednání*

Konsolidované znění Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (obecný zákon na ochranu spotřebitelů a uživatelů a jiné související zákony; dále jen „**zákon o ochraně spotřebitelů**“),

schválený Real Decreto Legislativo 1/2007 de 16 de noviembre (**královské legislativní nařízení 1/2007** ze dne 16 listopadu), **článek 82** stanoví:

„1. Za zneužívající se považují všechna ujednání, která nebyla individuálně sjednána, a veškeré praktiky, které nevyplývají z výslovné dohody, jestliže v rozporu s požadavkem dobré víry způsobují významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele a uživatele.

[...]

3. Zneužívající povaha smluvního ujednání se posuzuje s ohledem na povahu zboží nebo služeb, pro které byla smlouva uzavřena, a s ohledem na všechny okolnosti, které provázely uzavření smlouvy, a na všechna ostatní ujednání smlouvy nebo jiné smlouvy, na kterých závisí.

4. Bez ohledu na ustanovení obsažená v předchozích odstavcích se za zneužívající v každém případě považují taková ujednání, která v souladu s ustanoveními článků 85 až 90:

- a) podřizují danou smlouvu vůli prodávajícího nebo poskytovatele,
- b) omezují práva spotřebitelů a uživatelů,
- c) vedou k nedostatečné reciprocitě smlouvy,
- d) ukládají spotřebiteli a uživateli nepřiměřené záruky nebo mu bezdůvodně ukládají důkazní břemeno,
- e) jsou nepřiměřené ve vztahu ke sjednání a plnění smlouvy, nebo
- f) porušují pravidla pro určení příslušnosti a platné právní předpisy.“

Článek 83 zákona o ochraně spotřebitelů stanoví:

„Zneužívající ujednání jsou absolutně neplatná a považují se za nesjednaná [...]“.

Článek 6 odst. 3 španělského Código Civil (občanský zákoník) stanoví:

„Právní úkony, které jsou v rozporu s kogentními a zakazujícími ustanoveními, jsou absolutně neplatné, ledaže tato ustanovení stanoví pro případ porušení jiný účinek“.

Článek 1303 občanského zákoníku stanoví:

„Při prohlášení neplatnosti určité povinnosti si smluvní strany vzájemně vrátí dosud poskytnutá plnění, která byla předmětem smlouvy, spolu s jejich plody, a cenu včetně úroků [...]“.

Toto ustanovení a ustanovení s ním související upravují relativní neplatnost, nicméně v judikatuře se pro účely vrácení plnění uplatňuje také na absolutní neplatnost, ať už smlouvy nebo některého z jejích ujednání.

B) *Pokud jde o promlčení možnosti podat žalobu*

Článek 1964 odst. 2 občanského zákoníku ve znění účinném v době uzavření smlouvy stanoví:

„V případě návrhu na výkon hypotečního zástavního práva činí promlčecí lhůta dvacet let a v případě osobních žalob, pro které není stanovena zvláštní promlčecí lhůta, patnáct let“.

Článek 1964 odst. 2 téhož zákoníku ve znění **zákona 42/2015** ze dne 5. října stanoví:

„V případě osobních žalob nepodléhajících zvláštní lhůtě činí promlčecí lhůta pět let ode dne vzniku nároku na plnění závazku [...]“.

Páté přechodné ustanovení zákona 42/2015 stanoví:

„Promlčecí režim použitelný na již existující právní vztahy.

V případě osobních žalob, pro jejichž podání nebyla stanovena zvláštní promlčecí lhůta a které byly podány přede dnem vstupu tohoto zákona v platnost, se promlčecí lhůta řídí ustanoveními článku 1939 občanského zákoníku“.

Článek 1939 občanského zákoníku stanoví:

„Promlčení, které počalo běžet před dnem vyhlášení tohoto zákoníku, se řídí předpisy, které tomuto zákoníku předcházely; uplynula-li však od počátku jeho účinnosti celá lhůta jím stanovená k promlčení, použije se tento zákoník, i když uvedené předchozí předpisy vyžadují delší lhůtu“.

Rozsudky Tribunal Supremo (Nejvyšší soud, Španělsko) a ustanovení v nich citovaná, uvedené v odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce.

Stručné shrnutí skutkového stavu a řízení

- 1 Dne 19. ledna 2009 uzavřela žalobkyně v postavení spotřebitelky se společností Banco Santander, S. A. smlouvu o úvěru, jejíž pátý článek zní takto:

„Náklady a povinnosti, které nese dlužník.

5.1. Dlužník nese tyto náklady:

5.1.1. Přípravné náklady transakce: Náklady dle tohoto odstavce nese žadatel, i když půjčka není schválena.

* Náklady na odhad ceny nemovitosti.

* Náklady na ověření stavu zápisu v katastru nemovitostí.

5.1.2. Náklady a daně vyplývající z této smlouvy, jejího zápisu do katastru nemovitostí a vydání prvního vyhotovení bance, jakož i náklady a daně vyplývající z její změny nebo zrušení a náklady a daně vyplývající z případného zápisu staveb a zařízení do katastru nemovitostí, a to v souladu s DRUHÝM článkem [...]“.

- 2 Dne 27. února 2023 podala spotřebitelka u předkládajícího soudu žalobu na určení absolutní neplatnosti pátého článku, a v důsledku toho na vrácení poloviny nákladů vynaložených na notářské poplatky a všech nákladů vynaložených na katastrální poplatky, jakož i zákonných úroků z těchto částek.

Hlavní argumenty účastníků původního řízení

- 3 Banka tvrdí, že na základě čl. 1964 odst. 2 občanského zákoníku a přechodného režimu zavedeného zákonem 42/2015 je možnost podat restituční žalobu na částky požadované žalobkyní promlčena.

Stručný popis odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 4 Předkládající soud má pochybnosti o tom, zda je v souladu s unijním právem, aby možnost podat žalobu na vrácení částek bezdůvodně zaplacených na základě tohoto ujednání podléhala promlčecí lhůtě, když možnost podat žalobu na určení neplatnosti zneužívajícího ujednání promlčecí lhůtě nepodléhá. Předkládající soud má zejména za to, že toto oddělení, tedy rozdílnost režimů, je v rozporu se zásadou rovnocennosti.

Výchozí bod: komentář k rozsudku Soudního dvora ze dne 16. července 2020, Caixabanc (C-224/19)

- 5 Předkládající soud se zaměřuje na rozbor třinácté předběžné otázky, která se týká omezení účinků určení neplatnosti zneužívajícího ujednání stanovením promlčecí lhůty, a prostřednictvím níž se předkládající soud tázal, zda čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 musí být vykládány v tom smyslu, že nebrání vnitrostátní judikatuře, podle které podléhá žaloba směřující k dovolání se restitučních účinků prohlášení neplatnosti zneužívajícího smluvního ujednání promlčecí lhůtě, ačkoli žaloba na určení absolutní neplatnosti zneužívajícího smluvního ujednání je podle vnitrostátních právních předpisů nepromlčitelná.
- 6 Bod 81 tohoto rozsudku stanoví, že ochrana, kterou směrnice zajišťuje spotřebitelům, brání vnitrostátní právní úpravě, která zakazuje vnitrostátnímu soudu po uplynutí prekluzivní lhůty konstatovat zneužívající povahu ujednání obsaženého ve smlouvě uzavřené mezi prodávajícím nebo poskytovatelem

a spotřebitelem (rozsudek ze dne 21. listopadu 2002, Cofidis, C-473/00, EU:C:2002:705, bod 38). Podle předkládajícího soudu Soudní dvůr konstatuje, že směrnice 93/13 brání tomu, aby určení zneužívající povahy ujednání podléhalo prekluzi. Předkládající soud má za to, že toto kritérium je dodržováno i ve španělské právní úpravě a judikatuře, podle nichž **absolutní neplatnost** z důvodu porušení kogentních norem zpravidla **nepodléhá žádnému časovému omezení**. Je-li pravda výše uvedené, nabízí se otázka, zda vzhledem k tomu, že určení neplatnosti z důvodu zneužívající povahy je nepromlčitelné, lze totéž říci o restitučních účincích, které z něj vyplývají, či konkrétněji, zda je v souladu se směrnicí taková vnitrostátní právní úprava nebo judikatura, která, pokud jde o tyto účinky, stanoví lhůtu.

- 7 V bodě 82 tohoto rozsudku je nicméně toto kritérium upřesněno, když se konstatuje, že Soudní dvůr již uznal, že **ochrana spotřebitele není absolutní** (rozsudek ze dne 21. prosince 2016, Gutiérrez Naranjo a další, C-154/15, C-307/15 a C-308/15, EU:C:2016:980, bod 68) a že **stanovení přiměřených prekluzivních lhůt** pro podání žaloby v zájmu právní jistoty **je v souladu** s unijním právem (rozsudky ze dne 6. října 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, bod 41; a ze dne 21. prosince 2016, Gutiérrez Naranjo a další, C-154/15, C-307/15 a C-308/15, EU:C:2016:980, bod 69). V komentáři k tomuto bodu předkládající soud poukazuje na to, že SDEU naznačuje možné oddělení absolutní neplatnosti ujednání a jeho účinků.
- 8 Bod 83 tohoto rozsudku upřesňuje, že způsoby ochrany spotřebitele stanovené v čl. 6 odst. 1 a čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13 se na základě zásady **procesní autonomie** členských států řídí jejich vnitrostátním právním řádem. Tyto způsoby ochrany však nesmí být méně příznivé než ty, jimiž se řídí obdobné situace vnitrostátní povahy (**zásada rovnocennosti**), ani nesmí být upraveny tak, aby v praxi znemožňovaly nebo nadměrně ztěžovaly výkon práv přiznaných unijním právním řádem (**zásada efektivity**) (v tomto smyslu viz zejména rozsudek ze dne 26. října 2006, Mostaza Claro, C-168/05, EU:C:2006:675, bod 24 a citovaná judikatura). V rámci komentáře k tomuto bodu předkládající soud připomíná, že ačkoli z hlediska vnitrostátního práva není promlčecí nebo prekluzivní lhůta přísně vzato procesním ustanovením, nýbrž ustanovením hmotněprávním nebo materiálním, může přesto spadat do oblasti procesní autonomie, neboť se jedná o způsob provedení nebo transpozice ustanovení unijního práva členským státem.
- 9 Soudní dvůr v bodě 84 tohoto rozsudku konstatuje, že z uvedeného vyplývá, že unijní právo nebrání vnitrostátní právní úpravě, která stanoví **nepromlčitelnost žaloby na určení neplatnosti** zneužívajícího ujednání obsaženého ve smlouvě uzavřené mezi prodávajícím nebo poskytovatelem a spotřebitelem, avšak **pro právo podat žalobu směřující k uplatnění restitučních účinků tohoto určení neplatnosti stanoví promlčecí lhůtu**, s výhradou, že jsou dodrženy zásady rovnocennosti a efektivity. Předkládající soud k tomuto bodu uvádí, že žaloba na určení neplatnosti může být úspěšná, neboť možnost jejího podání není časově omezena, a že účinky takové neplatnosti jsou omezeny prekluzí, a vyjadřuje názor, že tento výsledek je nejspíše v neprospěch spotřebitelů.

- 10 Předkládající soud cituje a komentuje body 85 až 92 téhož rozsudku, které jsou věnovány **zásadě efektivit**y a v nichž se uvádí, že za účelem ověření dodržení této zásady je třeba zohlednit zásady vnitrostátního práva, jako je zásada právní jistoty, která může vyžadovat, aby možnost podání restituční žaloby podléhala promlčecí lhůtě. Předběžná otázka se však netýká této zásady, nýbrž zásady rovnocennosti.
- 11 Bod 86 citovaného rozsudku objasňuje, že v původním řízení šlo o použití **pětileté promlčecí lhůty** stanovené v čl. 1964 odst. 2 občanského zákoníku na žalobu směřující k uplatnění restitučních účinků určení neplatnosti zneužívajícího ujednání ve smlouvě o hypotečním úvěru. Bod 87 tohoto rozsudku stanoví, že vzhledem k tomu, že tříleté (rozsudek ze dne 15. dubna 2010, Barth, C-542/08, EU:C:2010:193, bod 28) nebo dvouleté promlčecí lhůty (rozsudek ze dne 15. prosince 2011, Banca Antoniana Popolare Veneta, C-427/10, EU:C:2011:844, bod 25) považoval Soudní dvůr ve své judikatuře za lhůty, které jsou v souladu se **zásadou efektivit**y, je třeba konstatovat, že **pětiletá promlčecí lhůta**, která se vztahuje na žalobu směřující k uplatnění restitučních účinků určení neplatnosti zneužívajícího ujednání **není** s výhradou posouzení faktorů uvedených v bodě 85 tohoto rozsudku předkládajícím soudem **podle všeho lhůtou, která může v praxi znemožňovat nebo nadměrně ztěžovat výkon práv** přiznaných směrnicí 93/13. Vnitrostátní soud vykládá tento bod v tom smyslu, že pro podání restituční žaloby může být stanovena pětiletá promlčecí lhůta, i když možnost podat žalobu na určení neplatnosti zneužívajícího ujednání promlčecí lhůtě nepodléhá.
- 12 Předkládající soud dále analyzuje oba rozsudky uvedené v bodě 87. **Rozsudek ze dne 15. dubna 2010, Barth, C-542/08** se týkal žaloby na zvláštní příplatek za odsloužená léta v souvislosti s poskytováním služeb migrujícím pracovníkem po určitou dobu, přičemž v tomto rozsudku bylo konstatováno, že nárok může být promlčen (za dostatečnou se považovala tříletá lhůta). Tento případ se liší od případu analyzovaného v rozsudku ze dne 16. července 2020, Caixabanc (C-224/19), v němž bylo konstatováno, že promlčení mohou podléhat účinky prohlášení absolutní neplatnosti ujednání obsaženého ve spotřebitelské smlouvě, nikdy však samotná neplatnost. Podle předkládajícího soudu tedy ve věci Barth (C-542/08) **nedošlo k oddělení uznání práva a účinků tohoto uznání** (konkrétně vyplacení plnění, na které existuje nárok), pouze bylo konstatováno, že tříletá promlčecí lhůta pro uplatnění žádosti o uznání příplatku za odsloužená léta v Rakousku je přiměřenou lhůtou, která není v rozporu se zásadou efektivit y v souvislosti s čl. 7 odst. 1 nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství.
- 13 **Rozsudek ze dne 15. prosince 2011, Banca Antoniana Popolare Veneta, C-427/10** se zase týkal sporu mezi italskou daňovou správou a finanční institucí, v němž se tato instituce domáhala vydání bezdůvodného daňového obohacení. Soudní dvůr tehdy uvedl, že **zásada efektivit y dovolu**je existenci **rozdílných lhůt pro podání žalob ze strany osoby povinné k dani a ze strany daňové správy**. Vnitrostátní soud připomíná, že ani tento případ nelze srovnávat s případem z rozsudku ze dne 16. července 2020, Caixabanc (C-224/19), neboť se

týkal jiného právního vztahu (daňová správa – správní orgán) jiné (veřejnoprávní) povahy.

- 14 Předkládající soud se proto domnívá, že příklady uvedené v bodě 87 komentovaného rozsudku dostatečně nepodporují názor zastávaný Soudním dvorem.
- 15 Předkládající soud se dále vyjadřuje k bodům 88 až 92 téhož rozsudku ze dne 16. července 2020, *Caixabanc* (C-224/19), které se týkají počítání lhůty a určení *dies a quo*, to vše s ohledem na zásadu efektivity. Předkládající soud sám uvádí, že „účelem našeho přístupu není [...] zabývat se [...] různými milníky *dies a quo* promlčecí lhůty k podání restituční žaloby“. Je však třeba poznamenat, že předkládající soud i) uvádí, že výraz „ode dne vzniku nároku na plnění závazku“ uvedený v čl. 1964 odst. 2 občanského zákoníku vylučuje, aby se *dies a quo* shodoval s datem uzavření smlouvy, a ii) tvrdí, na základě bodu 90 komentovaného rozsudku, že je třeba považovat za relevantní okamžik, kdy se spotřebitel dozvěděl o zneužívající povaze ujednání, například na základě španělského rozsudku, kterým byla prohlášena zneužívající povaha tohoto typu ujednání.
- 16 Ve shrnutí komentovaného rozsudku předkládající soud uvádí, že **Soudní dvůr** z hlediska možnosti promlčení **připouští rozlišování mezi i) žalobou na určení neplatnosti** zneužívajících ujednání (kde možnost podat žalobu nepodléhá promlčení) a ii) **restituční žalobou** týkající se částek zaplacených na základě těchto ujednání (kde možnost podat žalobu může být promlčena, pokud to není v rozporu se zásadami efektivity a rovnocennosti).

Vnitrostátní judikatura týkající se rozlišování mezi neplatností a restitucí a její vztah k zásadě rovnocennosti

- 17 Není neobvyklé, že v případech, kdy je podána žaloba na určení neplatnosti z důvodu zneužívajícího ujednání, která je spojena s restitučními účinky, se banky dovolávají buď prekluze podle článku 1301 občanského zákoníku, nebo promlčení podle článku 1964 občanského zákoníku.
- 18 Je třeba připomenout, že v projednávaném případě se nejedná o relativní neplatnost vyplývající z omylu, který způsobuje neplatnost souhlasu, ale o absolutní neplatnost z důvodu zneužívající povahy ujednání. Jak prohlásil španělský Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) ve svém rozsudku ze dne 16. října 2017, **na tuto absolutní neplatnost se nevztahuje časové omezení zrušitelnosti** podle článku 1301 občanského zákoníku, neboť, jak se v tomto rozsudku dále uvádí, i) zneužívající ujednání je absolutně neplatné, což brání tomu, aby bylo zneužívající ujednání pro spotřebitele závazné (čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13), a ii) není možné poskytnout spotřebiteli nižší ochranu, než jakou poskytuje institut absolutní neplatnosti v jiných oblastech právního řádu, neboť v případě poskytnutí nižší ochrany by byla porušena zásada rovnocennosti práva EU.

- 19 Předkládající soud připomíná, že pokud jde o **nepromlčitelnost možnosti podat žalobu na určení neplatnosti** zneužívajících ujednání, judikatura Soudního dvora a Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) je jednotná.
- 20 Na druhou stranu předkládající soud připomíná, že **ve španělské judikatuře neexistuje takové oddělení nepromlčitelnosti možnosti podat žalobu na určení neplatnosti od promlčitelnosti možnosti podat žalobu k vymožení důsledků takového určení**. Podle předkládajícího soudu je to **zásada rovnocennosti**, která brání rozdílnému posouzení žaloby na určení neplatnosti zneužívajícího ujednání (která se nepromlčuje) a restituční žaloby na vydání částek bezdůvodně zaplacených na základě tohoto ujednání (která může být promlčena). Jelikož tedy určení absolutní neplatnosti nepodléhá prekluzi ani promlčení, nelze promlčet ani účinky tohoto určení.
- 21 Vnitrostátní soud poukázal na řadu podobných situací podle vnitrostátního práva, v nichž k takovému oddělení nedochází a které jsou relevantní, pokud jde o uplatnění zásady rovnocennosti. Tedy:
- články 1 301 a 1 303 občanského zákoníku stanoví jednotnou čtyřletou prekluzivní lhůtu, aniž by rozlišovaly mezi určením neplatnosti a restitucí;
 - možnost podat žalobu na vypořádání majetku je nepromlčitelná, aniž by podléhalo prekluzi vydání prisouzeného majetku;
 - možnost podat žalobu na určení hranice je nepromlčitelná a stejně tak je nepromlčitelné i samotné vytyčení hranice;
 - možnost podat návrh na rozvod manželství je nepromlčitelná, přičemž promlčení nepodléhá ani následné soudní zrušení režimu společného jmění manželů (článek 95 občanského zákoníku);
 - nepromlčitelné je jak určení absolutní neplatnosti spotřebitelských půjček, tak i výkon práv vyplývajících z takového určení;
 - článek 6 odst. 3 občanského zákoníku, který stanoví absolutní neplatnost úkonů, které jsou v rozporu s kogentními nebo zákazovými normami, nepředpokládá možnost rozlišování mezi neplatností a účinky.
- 22 Pokud jde o judikaturu, neexistuje žádné rozhodnutí Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), které by jednoznačně stanovilo odlišný režim prekluze neplatnosti a jejích účinků, takže pokud je nepromlčitelná možnost podat žalobu, jsou nepromlčitelné i její účinky. Jinými slovy, potvrzuje se neoddělitelnost neplatnosti a jejích důsledků. V tomto smyslu předkládající soud cituje:
- **Rozsudek Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) 491/2018 ze dne 14. září**, který nepřipouští oddělování promlčecí lhůty pro náhradu škody od porušení, které ji vyvolalo, když uvádí, že stěžejní je určit, zda náhrada škody způsobené porušením povinnosti k zachování stavu, kterou společenstvím vlastníků ukládá

článek 10.1 zákona o spoluvlastnictví, podléhá promlčecí lhůtě jednoho roku – vzhledem k tomu, že v tomto případě jde o případ mimosmluvní odpovědnosti – nebo obecné patnáctileté lhůtě – v současnosti pětileté – vzhledem k tomu, že jde o osobní žalobu bez zvláštní promlčecí lhůty, na kterou se vztahuje ustanovení článku 1964 občanského zákoníku. Dle napadeného rozsudku se povinnost zachovat původní stav promlčuje podle článku 10.1 zákona o spoluvlastnictví v obecné promlčecí lhůtě pro osobní žaloby, avšak nárok na náhradu škody způsobené tímto porušením podléhá promlčecí lhůtě jednoho roku, která se uplatňuje v případech mimosmluvní odpovědnosti. Je však třeba zmínit, že žaloba na náhradu škody je založena na nezpochybňované tezi, že vzniklá škoda byla způsobena právě porušením právní povinnosti uložené společenstvím vlastníků na základě článku 10 zákona o spoluvlastnictví ve smyslu provádění prací nezbytných pro údržbu a zachování společných prostor tak, aby nezpůsobily škodu na jiném společném nebo soukromém majetku. **Nelze oddělit promlčecí lhůtu, která se týká plnění zákonné povinnosti, od lhůty pro možnost podání žaloby na odstranění škodlivých následků takového neplnění.**

- **Rozsudek Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) ze dne 25. března**, v němž byla analyzována argumentace jedné ze stran, podle níž se sice možnost podat žalobu na určení simulovaného právního úkonu nepromlčuje, ale promlčuje se možnost podat restituční žalobu uplatněnou spolu s touto žalobou, která směřuje k obnovení stavu před uzavřením smlouvy, pokud jde o zboží, které je předmětem neplatné smlouvy. Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) tuto tezi odmítá s tím, že v případě, kdy je vlastnictví vyplývající ze simulované dohody fiktivní, **podléhá restituce majetku stejnému režimu nepromlčitelnosti jako žaloba na určení simulovaného právního úkonu**, neboť z ničeho nic nevzniká – „*ex nihilo nihil*“.
- 23 Předkládající soud uznává, že existují dva rozsudky Tribunal Supremo (Nejvyšší soud), které se spíše vyslovují pro možné oddělení účinků, ačkoli rozsudek 747/2010 ze dne 30. prosince se zabývá zcela ojedinělým případem (případ ochranné známky „Havana Club“) a jedná se o jediné rozhodnutí, a v rozsudku ze dne 27. února 1964 jde o pouhé *obiter dicta*, neboť Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) vychází z toho, že se jedná o případ relativní, nikoli absolutní neplatnosti. V usnesení ze dne 22. července 2021 byla předběžná otázka položená Soudnímu dvoru ze strany Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) rovněž formulována způsobem, který naznačuje, že se v tomto případě Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) rozhodne pro oddělení, ačkoli zatím k takovému rozhodnutí nedošlo.

Závěrečná úvaha předkládajícího soudu

- 24 Pokud by bylo přijato výše komentované oddělení, došli bychom *ad absurdum* k tomu, že **absolutní neplatnost by neměla žádné důsledky**, neboť i kdyby byla prohlášena, zaplacené částky by nemohly být vráceny, pokud by možnost podat restituční žalobu byla považována za promlčenou.

- 25 Toto oddělení by navíc zmařilo **odrazující účinek** deklarovaný judikaturou Soudního dvora (např. v rozsudku ze dne 21. prosince 2016, Gutiérrez Naranjo, C-154/15), neboť podnikatelé by měli tendenci uplatňovat tato zneužívající ujednání v naději, že i když budou prohlášena za neplatná, nezpůsobí jim žádnou škodu, protože spotřebitel nebude moci získat zpět plnění zaplacené bez právního důvodu. V rámci odrazujícího účinku a s cílem ukončit praxi zneužívajících ujednání je nutné, aby bylo možné domáhat se neplatnosti a s ní spojených restitučních účinků bez jakékoli prekluze, a to kdykoli.
- 26 **Teorie oddělení by vedla k situacím hraničícím s absurditou.** Pokud totiž v případě relativní neplatnosti z důvodu vady souhlasu použijeme na samotnou žalobu na určení neplatnosti čtyřletou prekluzivní lhůtu (článek 1 301 občanského zákoníku) a na restituční účinky dle článku 1 303 občanského zákoníku pětiletou promlčecí lhůtu (článek 1 964 občanského zákoníku), může dojít k tomu, že možnost podat žalobu na určení neplatnosti je prekludována, zatímco možnost podat restituční žalobu sice není promlčena, avšak vzhledem k absenci jejího důvodu (určení neplatnosti) nemůže být žaloba úspěšná. Dalším argumentem svědčícím o nekonzistentnosti takového přístupu je skutečnost, že v případech, kdy si obě strany mají vzájemně vrátit plnění (například banka a spotřebitel), by nároky na plnění každé z těchto stran podléhaly potenciálně odlišným promlčecím lhůtám.
- 27 Rozsudek Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) ze dne 25. března 2015 připomíná, že určit v občanském právu **neplatnost znamená „odstranit důsledky a zahladit stopy, jako by ustanovení nikdy neexistovala, a tedy zabránit tomu, aby z nich vznikly účinky**, a to v souladu s tradičním pravidlem *quod nullum est, nullum producit effectum*“. Připustíme-li promlčecí lhůtu pro restituční účinky, mohlo by neplatné [ujednání] (neplatné absolutně, nepromlčitelně, nepodléhající validaci, zhojení vad či nápravě atd.) v rozporu s tímto pravidlem vyvolat v důsledku promlčení účinky. Neplatnost je spojena se svými účinky do takové míry, že sám Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) je toho názoru, že účinků neplatnosti není ani nutné se dožadovat, neboť ty nastávají automaticky, vzhledem k tomu, že vrácení plnění je následkem neplatnosti *ex lege* (rozsudek Tribunal Supremo (Nejvyšší soud) 537/2019 ze dne 10. října týkající se právě neplatnosti z důvodu zneužívající povahy ujednání, 716/2016 ze dne 30. listopadu nebo 102/2015 ze dne 10. března).
- 28 Má-li být ochrana spotřebitele sladěna se zásadou právní jistoty, musí být stanovena přiměřeně dlouhá prekluzivní/promlčecí lhůta pro samotné domáhání se neplatnosti, avšak oddělování neplatnosti a jejích účinků představuje právní kličku.